

Senaste teknik gav ny arbetsmiljö i ladugården

Arbetsplats: Göberga gård, Tranås

Kontaktperson: Kjell Carlsson, lantbrukare, tel 0140-60016

**Arbetslivsfondens
handläggare:** Elisabeth Krantz, Jönköpings län

Skribent: Bo Jansson, Arbetslivstjänster, Jönköping

Sammanfattning: Djurskötarens arbetsmiljö är fylld av tunga, slitsamma och riskfyllda moment. Teknikutvecklingen har gett många förbättringar men yrket tillhör fortfarande de mer utsatta. Kraven på ny teknik är många och stora; den måste t.ex. anpassas till levande djur, den ska installeras i en speciell byggnadsmiljö och den ska kunna inrymmas i en speciell företagsekonomi. På Göberga gård ställde arrendelantbrukaren och hans anställda alla dessa krav, plus att de ville ha en verklig förändring till det bättre av sin arbetsmiljö. Ny teknik erbjöd en lösning.

Bakgrund:

Göberga gård är vackert belägen i Svartådalen vid Gripenberg, strax utanför Tranås. Gården har gamla anor och huvudbyggnaden är en vacker säteribyggnad från 1650-tal. Lantbruket omfattar 98 hektar åker och 40 hektar bete och arrenderas sedan 19 år av lantbrukare Kjell Carlsson.

Ladugården är rörelsens hjärta. Här produceras det som ger intäkter till gården, nämligen mjölk och kött. I ladugården finns 50 mjölkkor och f.n. ett 75-tal ungdjur.

"Ladugården är inte bara kobås. Den är framför allt en arbetsplats", betonar Kjell Carlsson. "Här jobbar jag själv, tillsammans med en anställd och vi tar hjälp av säsong-

anställda motsvarande ungefär 70 % av en heltid. Dessutom utnyttjar vi avbytare 24 dagar om året".

Arbetsmiljön ställer stora krav på djurskötaren. Tunga lyft och obekväma arbetsställningar kombineras med upprepade belastade arbetsmoment i samband med mjölkning och utfodring. Damm och buller förekommer i flera moment. Olycksriskerna i arbetet med levande djur är ett annat problem.

Ladugården är byggd 1939 och har moderniserats steg för steg med utgödsling, rörmjölkning, foderhantering på rälsgående vagnar, skulttork och löshantering av

kraftfoder. Trots detta fanns arbetsmiljöproblemen i hög grad kvar.

Rörmjölkningsanläggningen innebär för mjölkaren att mjölkningsorganen ska bäras för hand mellan korna och hängas upp på rörledningen. Mjolkaren får sedan för hand ansluta mjölkkröret till anläggningen och dessutom koppla in vacuumslangen till huvudledningen uppe i taket. Installationen måste av tekniska skäl sitta högt och kortväxta avbytare har vid vissa bås fått klättra upp på vattenkopporna för att nå ordentligt. Från denna höjd skall mjölkaren sedan ner på knä för att sätta på mjölkningsorganet på korna. Det här innebar förutom bärandet, minst 100 mer eller mindre belastade knäböjningar och vridningar varje dag.

"Vi som har anställda i lantbruket möter samma krav på god arbetsmiljö som alla andra arbetsgivare, speciellt från de yngre", menar Kjell Carlsson. "Själv har jag också många år kvar i yrket, och vill inte bli utsliten i förtid eller få en pensionstillvaro fylld av krämpor".

Strävan att förbättra arbetsmiljön var självklar och i början på nittiotalet tog utvecklingen ett steg framåt. En bättre lösning låg tekniskt inom räckhåll. Samtidigt hade Kjell Carlsson, som arbetsgivare, möjlighet att via ett arbetsplatsprogram få Arbetslivsfonden att täcka delar av kostnaderna för en investering i bättre miljö.

Mål

Sjukfrånvaro förekommer knappast på gården idag, utan målet för arbetsplatsprogrammet sattes i ett längre tidsperspektiv.

Insatserna skulle ge en bättre arbetsmiljö för gårdens djurskötare i samband med utfodring och mjölkning, och risken för förslitning och belastningsskador på armar, axlar, knän och fötter skulle minskas så långt det var möjligt.

Genomförande

"Arbetsätt, teknik och utrustning i en ladugård måste väljas med omsorg", säger Kjell Carlsson. "Säsongsanställningar och avbytarsystem gör att många personer tillfälligt kommer in och arbetar i miljön och då måste tekniken vara lättbegriplig och lättarbetad. Dessutom är djuren en levande och viktig part i arbetet. De måste skötas och vårdas väl, och hanteras med hänsyn och omsorg".

Den nya teknik man valde var en rälsgående mjölkningsanläggning. I rälsen hänger en vagn med mjölk tank som rymmer ca 250 liter vilket räcker till 12-16 kor. Dessutom finns två mjölkningsorgan med på vagnen. Rälsen med vagnen löper i taket utanför båsen och via växlar kan man styra in vagnen i båsen mellan två kor i taget. När vagnen körs in mellan korna dockar den automatiskt mot vacuumledningen som löper i taket ovanför båsen.

"Mjolkaren behöver inte bära någonting utan skjuter bara vagnen framför sig", konstaterar Kjell Carlsson. "På vagnen finns också en fjäderbelastad och vridbar sits, så i stället för att böja knä, sätter jag mig ner, avlastat och bekvämt, medan jag sätter på mjölkningsorganen på de båda korna. På köpet minskar olycksriskerna. Om kon blir skrämmd eller överraskad så är det bara vagnen som får en knuff och där finns ingen fot att trampa på. Mjolkaren befinner sig ju bakom vagnen".

I ett senare skede utrustades mjölkvagnen med automatiska avtagare som känner av när kon inte längre ger mjölk, släpper vacuumet och via en lina drar av mjölkorganet upp på vagnen igen. Avtagaren sparar ytterligare ett arbetsmoment åt mjölkaren och innebär också en avsevärd rationalisering. För kon betyder den skonsammare behandling och minskad risk för spenskador.

Foderhanteringen kunde använda samma rälssystem som mjölkvagnarna. I samma rälssystem fast i fodergången glider nu hövagn och fodervagn fram. I en andra etapp inköptes en ny, helautomatisk och datastyrd fodervagn som eliminerar

påfyllningen med allt damm som då uppstår, och sparar in det tunga arbetet att fyra gånger per dag manuellt dra runt fodervagnen.

Resultat

Arbetsmiljön för Kjell Carlsson och hans anställda har helt förändrats. I mjölkningsarbetet har alla lyft och alla arbetsmoment med armarna över axelhöjd försvunnit. Axlar och armar besparas åtskilliga slitande moment. Ändå är det kanske knän och fötter som vunnit mest. Med rälsvagnen och avtagarsystemet har man sparat in ett par hundra knäböjningar per dag:

"Den fjäderbelastade pallen är genialisk i sin enkelhet. Nu är det närmast ett vilsamt moment att sjunka ner en stund och sätta på mjölkningsorganen. När jag ska upp igen får jag hjälp på vägen tack vare fjädringen", konstaterar en nöjd Kjell Carlsson.

Tekniken är enkel och väl anpassad till ladugårdsmiljön. Kan man bara mjölkning så möter man inga överraskningar eller nya, tidsödande krav på teknikförståelse i Göbergas ladugård. Behovet av service och underhåll är minimalt.

Vad säger korna då? "Ja, de verkar nöjda", menar Kjell Carlsson. "De tog emot rälsvagnen och mjölktanken utan märkbara reaktioner. Däremot har vi märkt en klar tendens till minskade bekymmer med juver och spenar och mjölkens kvalitet har förbättrats sedan systemet kom på plats".

Värdering

"Gårdens storlek avgör naturligtvis vilka möjligheter till investering man har. I mitt fall underlättade programbidraget från Arbetslivsfonden att ta beslut, och det bidraget hade jag inte kunnat få om jag inte varit arbetsgivare med anställda. Med facit i hand så var investeringen väl värd sitt pris, speciellt som den är en långsiktig investering. Men vi har också vunnit omedelbara effekter. Den insparade tiden och de sparade krafterna gör att vi har mer tid att sköta annat på gården".

Många reagerar mot automatiken och mekaniseringen av ladugårdsarbetet. "Det gäller att veta vad man gör", menar Kjell Carlsson. "Här har vi valt teknik som tar bort skadliga arbetsmoment och som behandlar djuren bättre än vad en trött och stressad skötare kan göra. Lantbrukarens känsla för sina djur kan inte automatiseras. Ta foderstyrningen t.ex.; de automatiskt utförda arbetsmomenten är skönt att slippa, men när det gäller fodergivorna så måste mitt öga och min hand komplettera automatiken, vilket ofta förorsakar justeringar av de uträknade siffrorna. Tack vare tekniken har jag idag mer tid och ork att se till djuren jämfört med tidigare".